

Вікторія Анатоліївна МЕЛЬНИК,

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри правоохоронної діяльності

та поліціїсти факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6679-6053>

ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЕЙ ОБМЕЖЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

На сучасному етапі правоохоронна діяльність використовується здебільшого у якості засобу державного управління та контролю. Стосовно цілей правоохоронної діяльності, то досить розлогу їх характеристику надав В. Айб. На його погляд, вони полягають у забезпеченні законності і правопорядку в суспільстві, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями, охороні та захисті прав і законних інтересів громадян, державних і громадських організацій [1]. Головна ж ціль, на наше переконання, полягає у забезпеченні прав, свобод, обов'язків і, передусім, безпеки особистості. Звичайно, цілі можуть корегуватися у залежності від того, про який саме тип правоохоронної діяльності йдеться. Наразі фахівці виділяють п'ять основних типів правоохоронної діяльності: традиційна; заснована на взаємодії з населенням; проблемно-орієнтована; комп'ютерна система криміналістичного аналізу та статистики; діяльність на основі оперативних даних та інформації [2, с. 14].

Здійснення загального теоретично-правового аналізу цілей обмежень у праві, спробуємо визначити специфічні риси цілей обмежень у діяльності правоохоронних органів. Передусім, вони є публічними і суспільно значимими. Саме їх публічність відрізняє цілі обмежень у діяльності правоохоронних органів від загальноправових обмежень, які можуть переслідувати як публічний, так і приватний інтереси.

По-друге, характеристика обмежень у діяльності правоохоронних органів, дозволяє виокремити загальні і предметні цілі, але суспільна значущість цілей обмеження у праві правоохоронних органів, не дозволяє поділяти їх на першорядні та другорядні, з огляду на те що всі вони спрямовані на захист прав та інтересів людини.

Співробітники правоохоронних органів є представниками органів державної влади, з огляду на це, у їх відношенні, як і стосовно решти держслужбовців, актуальним є правове забезпечення уникнення конфлікту інтересів, що теж може розглядатися у якості однієї з головних цілей обмежень у діяльності правоохоронців.

Специфічною рисою є наявність предметних цілей щодо обмежень у діяльності правоохоронних органів. Як правило, такого характеру цілі структуровані у відповідних положеннях національного законодавства. Так, у ст. 42 Закону України «Про національну поліцію», зазначені заходи примусу, які можуть бути використані поліцейським. Жоден з засобів примусу, що не потрапив до переліку, наведеному у цій статті, поліцейські не можуть використовувати за будь-яких обставин, а п. 7 ст. 42, обмежує застосування заходів примусу моментом досягнення очікуваного результату [3].

Цілі обмежень у діяльності правоохоронних органів також можна розділити на довготривалі та тимчасові. Типовим прикладом довготривалого обмеження може бути заборона правоохоронцям займатися будь-якою додатковою діяльністю, крім наукової чи викладацької. Або згадаємо ст. 19-2 «Обмеження щодо роботи близьких осіб» Закону України «Про Службу безпеки України», де зазначається, що співробітники СБУ не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні чи бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам [4]. Натомість тимчасові цілі обмежень зберігають свою актуальність лише протягом певного відрізка часу, необхідного для їх реалізації. Наприклад, у ст. 17. п. 6 Закону України «Про національне антикорупційне бюро», зазначено, що даний правоохоронний орган, керуючись відповідним рішенням суду, має право опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, але на строк не більше 10 діб [5]. Тобто, ми маємо наразі типовий приклад цілі обмежень тимчасового характеру.

Також згадаємо цілі предметних обмежень. У переважній більшості випадків вони покликані уточнювати компетенцію тих чи інших правоохоронних органів, як-то у випадку застосування поліцейським спеціальних засобів або вогнепальної зброї. Звернемося до ст. 45 Закону «Про національну поліцію» «Застосування спеціальних засобів». По-перше, в ній передбачено застосування поліцейським спеціальних засобів тільки у разі проходження ним спеціальної підготовки. По-друге у п. 4 даної статті докладно наведено основні обмеження і заборони щодо використання поліцейськими спеціальних засобів. Стаття 46 регулює використання співробітником поліції вогнепальної зброї. Як і у випадку зі спеціальними засобами, вона може використовуватися тільки після проходження спеціальної підготовки. Застосування вогнепальної зброї обмежується необхідністю попередження, крім випадків зазначених у п. 6 даної статті. У п. 9 ст. 46 вказується, що «Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях...» [3].

Висновок. В цілому, цілі правоохоронної діяльності та цілі правоохоронної політики збігаються з цілями обмежень у діяльності правоохоронних органів, передбачаючи дотримання законності, необхідність та співмірність обмежень прав людини, недопущення будь-яких проявів дискримінації, належний правовий захист населення тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Айб В. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності. URL: <http://www.bilenchuk.iatp.org.ua/files/publicatii/Aib4.html> (дата звернення: 25.10.2018).

2. Руководство ОБСЕ по полицейской деятельности на основе оперативных данных и информации. Вена, 2017. 108 с.

3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 28.09.2019).
4. Про Службу безпеки України : закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12> (дата звернення: 05.10.2019).
5. Про національне антикорупційне бюро : закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 03.10.2019).

Одержано 31.10.2019

УДК 349.2:351.74

Костянтин Юрійович МЕЛЬНИК,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-8960-0234>

ДО ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ КАДРАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Створення нового правоохоронного органу – Національної поліції України у свій час чекали чи не сильніше, ніж всі інші зміни в українській державі. На цю реформу громадянами було покладено багато надій, вона повинна була стати справжнім проривом в Україні, орієнтиром для всіх інших реформ. За задумом Національна поліція України повинна була стати органом, позбавленим корупційних проявів, з професійним кадровим складом, який би ефективно захищав права та свободи громадян.

Влітку 2015 р. було прийнято Закон України «Про Національну поліцію», який заклав нові підходи до прийняття на службу до цього правоохоронного органу, зокрема, було запроваджено конкурсний відбір у поліцію, передбачена можливість використання поліграфу для оцінки морально-ділових якостей кандидатів на посади поліцейських тощо.

Реформування було розпочато зі створення та набору до патрульної поліції. Набір та підготовка особового складу патрульної поліції тривала протягом декількох місяців. Кандидати пройшли комп'ютерне тестування, перевірку рівня фізичної підготовки, військово-лікарську комісію, комісійну співбесіду. Навчальна програма включала, як отримання теоретичних знань, так і опанування необхідних для несення служби практичних навичок. До процесу навчання майбутніх патрульних було залучено професійних викладачів і тренерів, у тому числі з Грузії, США та Канади. У суботу 4 липня 2015 р. на Софійській площі у м. Києві 2000 патрульних урочисто присягли на вірність Україні. Того ж вечора перші екіпажі новоствореного підрозділу заступили на перше чергування [1].

Про тодішній високий авторитет та престижність новоствореного підрозділу свідчив той факт, що в патрульну поліцію у 2015 р. стояли черги з охочих, а конкурс доходив до 10–15 претендентів на одну вакантну посаду патрульного поліцейського.

Як свідчить статистика у патрульну поліцію тоді набрали 75–80 % громадян з вищою освітою. Це спровокувало згодом проблему з кар'єрним ростом всередині патрульної поліції, коли поліцейські з вищою освітою і званнями середнього складу поліції на вулиці здійснювали «первинну поліцейський роботу». На початку 2017 р. тодішній голова Національної поліції України Сергій Князєв ввів програму переведення патрульних поліцейських на оперативну роботу в місцеві управління. З тих пір за межі патрульної поліції – всередині системи МВС перевелися більше тисячі працівників [2].

Окрім внутрішнього відтоку кадрів з патрульної поліції великого обсягу набув і зовнішній. Керівник патрульної поліції України Олександр Фацевич, передусім, це пов'язує зі значним навантаженням в роботі патрульного. Особливо це стосується великих міст, де їм доводиться перебувати по 12 годин у постійному режимі патрулювання. «Протягом 12 годин у патрульного дуже велике навантаження. Іноді вони виходять і в позаурочний час, коли в нас відбуваються якісь масові заходи», – пояснив Олександр Фацевич [3]. Вважаю, що не останню роль у звільненнях з патрульної поліції зіграло і невисоке грошове забезпечення патрульних поліцейських (8–12 тисяч гривень на місяць), яке не компенсує вказані умови служби.

Вищезазначене обумовило сьогодишню складну ситуацію з комплектуванням кадрами патрульної поліції. Так, за даними Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України станом на 1 червня 2019 р., там залишалися вакантними 3800 посад – 20 % від запланованої кількості. У новому наборі в ряди патрульних поліцейських, оголошеному 3 серпня 2019 р., йдеться вже про 5,5 тис. вакансій. Слід відзначити, що нині молоді кадри не поспішають заповнювати наявні вакансії в патрульній поліції. Наприклад, за результатами конкурсу, оголошеного в м. Києві відбір пройшли лише вісім кандидатів. При цьому, за словами начальника Управління патрульної поліції в м. Києві Юрія Зозулі, дефіцит кадрів в квітні 2019 р. становив близько 30 % або близько 800 поліцейських [2].

Незабезпеченість на належному рівні кадрами патрульної поліції не могло не позначитися на ефективності її роботи. Так, в перші місяці функціонування патрульної поліції поліцейські екіпажі приїздили на виклик за лічені хвилини, згодом час прибуття ставав все довшим і довшим, а тепер їх часом і не дочекались.

Характерним є випадок, що стався з мешканцем м. Києва Олексієм, у якого у 2017 р. посеред білого дня з машини витягли вартісну професійну техніку. Потерпілий згадує: «Крадіжка із автомобіля сталася три хвилини тому, я